

УДК 582.41:635.055(477.4)

С.М. Білявський

Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, кафедра ботаніки,
вул. Пирогова, 9, м. Київ, 01601

ПІНОФІТИ (PINOPHYTA) У СКЛАДІ ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ МІСТ БІЛА ЦЕРКВА, СКВИРА, ФАСТІВ

Пінофіти, зелені насадження, озеленення, урбанофлора, релікт, ботанічна пам'ятка природи, екзотичні види, фітонциди

Зелені насадження відіграють надзвичайно важливу роль в архітектурно-художньому оформленні міста, створенні мікроклімату та санітарно-гігієнічного комфорту [1]. У насадженнях з цією метою використовують, як правило, рослини з відділу Пінофіти (*Pinophyta*), оскільки завдяки їхній «вічнозеленості», значній різноманітності форм та відносно високій стійкості більшості видів до впливів урбанізованого середовища вони відповідають типовим декоративно-естетичним та санітарним нормативам, що діють при облаштуванні зелених зон міст.

Проте, однією з проблем, що постає при використанні пінофітів під час озеленення населених пунктів є обмежений спектр видів та форм посадкового матеріалу, який при цьому використовуються. До того варто додати також невисоку якість посадкового матеріалу. Якщо ж ще й недбало доглядати за рослинами після висаджування, то це призводить до швидкої їх загибелі.

Здійснений нами аналіз літературних джерел щодо з'ясування участі пінофітів в озелененні міст Біла Церква, Сквир та Фастів показав, що такі дослідження в цих містах або взагалі ніхто не проводив, або їх проводили фрагментарно. Тому це питання, виходячи з його значення на сучасному рівні урбанізації досліджуваних міст, потребує комплексного вивчення.

Матеріал і методика досліджень

Дослідження проводили за загальноприйнятими ботанічними методиками, здебільшого детально маршрутним методом. Назви таксонів встановлювали за існуючими довідниками і визначниками, співставляючи їх з номенклатурним списком, складеним С.Л. Мосякіним та М.М. Федорончуком [2,3].

Результати дослідження та їх обговорення

В результаті проведених досліджень нами встановлено, що видовий склад пінофітів зелених зон міст Біла Церква, Фастів і Сквир представлений 19 видами, які належать до 11 родів з 4 родин і 2 класів, а саме *Pinaceae* (10 видів), *Cupressaceae* (7 видів), *Taxaceae* (1), *Ginkgoaceae* (1 вид). Нижче у таблиці 1 нами наведений список видів, які зустрічаються в озелененні досліджуваних міст Київщини. Для назв міст ми застосували скорочення: Біла Церква (Б.Ц.), Фастів (Ф.), Сквир (Ск.).

Видовий склад пінофітів в урбанofлорі м. Біла Церква, Фастів, Сквир

№	Назва виду	Рід	Родина	Клас Назва міста
1	2	3	4	5
1	<i>Ginkgo biloba</i> L.	<i>Ginkgo</i>	<i>Ginkgo-aceae</i>	<i>Ginkgo-psida</i> Б.Ц., Ф., Ск.
2	<i>Juniperus communis</i> L.	<i>Juniperus</i>	<i>Cupres-saceae</i>	<i>Pino-psida</i> Б.Ц., Ф., Ск.
3	<i>J. horizontalis</i> Moench			Б.Ц., Ск., Ф.
4	<i>J. sabina</i> L.			Б.Ц., Ск., Ф.
5	<i>J. squamata</i> Buch.-Ham.			Б.Ц.
6	<i>J. virginiana</i> L.			Б.Ц.
7	<i>Platyclusus orientalis</i> (L.) Franko	<i>Platyclusus</i>		Ф.
8	<i>Thuja occidentalis</i> L.	<i>Thuja</i>		Б.Ц., Ск., Ф.
9	<i>Larix decidua</i> Mill.	<i>Larix</i>	<i>Pinaceae</i>	Б.Ц.
10	<i>Abies alba</i> Mill.	<i>Abies</i>		Ск.
11	<i>Picea abies</i> (L.) H. Karst.	<i>Picea</i>		Б.Ц., Ск., Ф.
12	<i>P. glauca</i> (Moench)Voss. (<i>P. canadensis</i> Mill.)			Б.Ц., Ск.
13	<i>P. pungens</i> Engelm.			Б.Ц., Ск., Ф.
14	<i>Pinus cembra</i> L.	<i>Pinus</i>		Ф.
15	<i>P. strobus</i> L.			Ф.
16	<i>P. sylvestris</i> L.			Б.Ц., Ф., Ск.
17	<i>Pseudotsuga menziesii</i> (Mirbel) Franko	<i>Pseudotsuga</i>		Ф.
18	<i>Tsuga canadensis</i> (L.) Carriere	<i>Tsuga</i>		Ф., Ск.
19	<i>Taxus baccata</i> L.	<i>Taxus</i>	<i>Taxaceae</i>	Ф., Ск.

Отже, як видно з табл. 1, видовий склад пінофітів в зелених насадженнях міст Біла Церква, Фастів та Сквир майже не відрізняється.

У м. Фастів виявлено 13 видів голонасінних, які належать до 9 родів з 4 родин та зосереджені в парку Гагаріна, дендрологічному парку «Молодіжний», на площі Перемоги та вулиці Радянській, а також у сквері ЗАТ «Унавський» та парку бази відпочинку «Унава».

В м. Сквир зустрічається 11 видів, які належать до 5 родів з 3 родин.

Основними місцями зростання пінофітів є комплекс «Меморіал», Червона площа, де знаходяться адміністративні будівлі міста, кладовище мікрорайону «Ярки» та на окремих вулицях міста.

Крім цих видів, у парку на території Сквирської дослідної станції Інституту агроекології НАН України, що знаходиться на околиці міста Сквир, зростають ще 4 види пінофітів, а саме *Picea glauca* (Moench.)Voss., *Abies alba* Mill., *Taxus baccata* L., *Tsuga canadensis* (L.) Carr.

Особливої уваги заслуговує реліктовий вид *Ginkgo biloba*, який зростає на території ботанічної пам'ятки природи „Гінкго дволопатеве” в межах території м.

БОТАНІКА

Сквира, що знаходиться під опікою Сквирської міської ради з 1994 року. На території цієї пам'ятки ростуть 2 дерева цього виду віком понад 70 років.

В зелених насадженнях м. Біла Церква нами зареєстровано 12 видів з 6 родів, які належать до 3 родин. Насадження голонасінних в місті зустрічаються на Торговій, Соборній та Вокзальній площах, в парку Слави і парку культури та відпочинку ім Т.Г. Шевченка, по бульвару 50-ти річчя Перемоги, вулицях Ярослава Мудрого, Леваневського та інших.

На території м. Біла Церква знаходиться Державний дендрологічний парк «Олександрія» НАН України, видовий склад судинних рослин якого нараховує понад 2240 таксонів [5].

Колекція голонасінних в дендропарку представлена 68 видами, які належать до 15 родів з 5 родин та 2 класів (табл. 2).

Таблиця 2.

Таксономічний аналіз пінофіт Державного дендропарку «Олександрія»

№ п/п	Клас	Родина	Рід	Кількість видів
1	2	3	4	5
1	<i>Ginkgopsida</i>	<i>Ginkgoaceae</i>	<i>Ginkgo</i>	1
2	<i>Pinopsida</i>	<i>Cupressaceae</i>	<i>Chamaecyparis</i>	4
3			<i>Juniperus</i>	11
4			<i>Microbiota</i>	1
5			<i>Platycladus</i>	1
6			<i>Thuja</i>	2
7			<i>Thujopsis</i>	1
8		<i>Pinaceae</i>	<i>Abies</i>	7
9			<i>Larix</i>	8
10			<i>Picea</i>	7
11			<i>Pinus</i>	15
12			<i>Pseudotsuga</i>	1
13			<i>Tsuga</i>	1
14		<i>Taxaceae</i>	<i>Taxus</i>	3
15		<i>Taxodiaceae</i>	<i>Metasequoia</i>	1

Незначна частина колекції представлена аборигенними видами (*Pinus sylvestris*, *Picea abies* та зрідка *Larix decidua*), видами, давно інтродукованими (*J. virginiana* L., *Larix polonica* Racib. et Szaf., *L. sibirica* Ledeb., *P. nigra* Arn. тощо) та видами, інтродукованими за останні 50 років (*Pseudotsuga menziesii* (Mirb.) Franko, *Taxus baccata* L., *Picea montigena* Mast, *Metasequoia glyptostroboides* Hu et Cheng тощо) [5].

Рідкісними та екзотичними видами, що зростають на території Державного дендрологічного парку «Олександрія» НАН України є: *Ginkgo biloba* L., *Microbiota decussata* Kom., *Juniperus obtusa* (Sieb. et Zucc.) Endl., *J. pisifera* Endl., *J. conferta* Parl., *J. davurica* Pall., *J. procumbens* Sieb., *J. scopulorum* Sarg., *Thujopsis dolabrata* Sieb. et Zucc., *Abies cephalonica* Loud, *A. coreana* Wils., *Larix dahurica* Turcz., *L. polonica* Racib. et Szaf., *Picea glehnii* Mast, *P. montigena* Mast, *P. rubens* Sarg., *Pinus banksiana* Lamb., *P. nigra* Arn., *P. ponderosa* Dougl., *Pseudotsuga menziesii* (Mirb.) Franko, *Tsuga canadensis* (L.)

Carr., *Taxus baccata* L., *T. cuspidata* Sieb. et Zucc. ex Endl., *T. x media* Rehd., *Metasequoia glyptostroboides* Hu et Cheng тощо [5].

У зелених насадженнях всіх трьох досліджених міст зростають *Pinus sylvestris*, *Picea abies*, *P. pungens*, *Thuja occidentalis*, *Juniperus communis*, *J. horizontalis*, *J. sabina*.

Більшість видів пінофітів у складі урбанофлори досліджуваних міст є інтродукованими таксонами, що потрапили до Європи здебільшого з північно-американського континенту, а в озелененні міст почали більш або менш масово використовуватися або ще з кінця XIX – початку XX ст., або вже в часи незалежності нашої держави. Проте, в зелених насадженнях наших міст є види й аборигенної флори України, зокрема *Pinus sylvestris*, *Picea abies* та зрідка *Larix decidua*.

Найчастіше в озелененні досліджуваних міст використовуються *Picea abies*, *P. pungens*, *Thuja occidentalis*, *Pinus sylvestris*, *Juniperus communis*, *J. horizontalis* [1].

У складі урбанофлори досліджуваних міст є види, які можна назвати екзотичними. Вони тут зустрічаються зрідка або взагалі представлені поодинокими деревами – це *Pinus cembra*, *P. strobus*, *Taxus baccata* L., *Tsuga canadensis*, *Pseudotsuga menziesii*.

Важливим джерелом поповнення видового складу пінофітів для озеленення досліджуваних міст, і передусім для м. Біла Церква, можуть бути колекції рослин дендрологічного парку «Олександрія» НАН України. На жаль, рослинні багатства дендропарку місто практично не використовує для цього. Адже пінофіти, окрім того, що і взимку здебільшого залишаються дуже привабливими, не скидаючи на зиму листки, є прекрасними очищувачами повітря, оскільки виділяють фітонциди, які згубно діють на хвороботворні мікроорганізми.

Висновки

Видовий склад пінофітів зелених зон міст Біла Церква, Фастів і Сквиря представлений 19 видами, які належать до 11 родів з 4 родин і 2 класів, а саме *Pinaceae* (10 видів), *Cupressaceae* (7 видів) і *Taxaceae* (1), *Ginkgoaceae* (1 вид).

В м. Біла Церква нами зареєстровано 12 видів з 6 родів, які належать до 3 родин.

У м. Фастів налічується 13 видів, які належать до 9 родів з 4 родин, а в м. Сквиря – 11 видів, які належать до 5 родів з 3 родин.

У зелених насадженнях всіх трьох досліджених міст зустрічаються *Pinus sylvestris*, *Picea abies*, *P. pungens*, *Thuja occidentalis*, *Juniperus communis*, *J. horizontalis*, *J. sabina*.

Найчастіше в озелененні досліджуваних міст використовуються *Picea abies*, *P. pungens*, *Thuja occidentalis*, *Pinus sylvestris*, *Juniperus communis*, *J. horizontalis*.

До екзотичних видів досліджуваних міст можна віднести *Pinus cembra*, *P. strobus*, *Taxus baccata*, *Tsuga canadensis*, *Pseudotsuga menziesii*, *Ginkgo biloba*. Також ціла низка екзотичних видів представлена у Державному дендрологічному парку «Олександрія» НАН України, які можуть бути використані для озеленення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Калініченко О.А. Декоративна дендрологія: Навч посібник. / О.А. Калініченко. – К.: Вища шк., 2003. – 199 с.
2. Определитель высших растений Украины. [Д.Н. Доброчаева, М.И. Котов, Ю.Н. Прокудин и др.]. – К: Наук. думка, 1987. – 548 с.
3. Mosyakin Sergei L. and Mykola M. Fedoronchuk. Vascular plants of Ukraine. A Nomenclatural checklist. – К., 1999. - 346 p.

4. Дендрофлора України. Дикорослі та культивовані дерева й кущі. Голонасінні: Довідник / [М.А. Кохно, Л.І. Пархоменко, А.У. Зарубенко та ін.]. – К.: 2001, - 207 с.
5. Каталог деревних рослин дендрологічного парку «Олександрія» НАНУ: довідник /За ред. С.І. Галкіна. – Біла Церква: БЦФ ТОВ «Дельфін», 2008. – 53 с.

С.Н. Белявский

ПИНОФИТЫ (PINOPHYTA) В СОСТАВЕ ЗЕЛЕННЫХ НАСАЖДЕНИЙ ГОРОДОВ БЕЛАЯ ЦЕРКОВЬ, СКВИРА И ФАСТОВА

Приведены результаты исследования разнообразия голосеменных в зеленых насаждениях городов Белая Церковь, Сквир и Фастов. Проанализированы таксономический состав пинофитов, используемых в озеленении исследуемых городов и выяснено их участие в насаждениях.

Также проведен таксономический анализ пинофитов Государственного дендрологического парка «Александрія» НАН Украины, изучены его экзотические виды.

S.M. Bilyavskiy

PINOPHYTY (PINOPHYTA) WITHIN OF GREEN TREES THE CITY BILA TSERKVA SKVIRA AND FASTOV

The results of the study of diversity in gymnosperms urban green areas Bila Tserkva, Skvira and Fastov. Analyzed the taxonomic composition of pinofits used in landscaping researched cities and found that they participate in the stands.

Also conducted a taxonomic analysis pinofits State dendrological park "Alexandria", NAS of Ukraine, and studied its ekzotic species.

Надійшла 12.06.2012 р.

УДК 630*27:635.055

Н.В. Драпалюк, С.С. Морозюк

Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, кафедра ботаніки,
вул. Пирогова, 9, м. Київ, 01601,

НЕМИРІВСЬКИЙ ПАРК ТА СУЧАСНИЙ СТАН ЕКЗОТИВ ЙОГО ДЕНДРОФЛОРИ

Урбанофлора, дендропарк, екзоти, ландшафт, еродований рельєф, солітери, релікт

Дослідження урбанофлори, зокрема дендрофлори середніх і малих міст України, є актуальною проблемою, оскільки зелені насадження в містах відіграють важливу